

Dromen van een nieuw begin

Corina Bomann bij Boekerij:

Het vlindereiland
De maneschijnsonate
De jasmijnzussen
De stormroos
Een wonderlijke winterreis
Het klapprozenjaar
Winterbloesem
De rozentuin

De vrouwen van de Leeuwenhof-serie:

Agneta's erfenis
Mathilda's geheim
Solveigs belofte

De kleuren van schoonheid-serie:

Sophia's hoop
Sophia's wens
Sophia's triomf

Waldfriede-saga:

Gloriedagen
Lichtpunt
Avondrood
Ochtendglorien

Een kamer aan zee
Een magische zomer
Winterengel

De vrouwen van Rozenhaag-serie:

Dromen van een nieuw begin

Corina Bomann

*Dromen van
een nieuw begin*

Zweden, 1910. Liv vecht voor haar vrijheid.
En voor de liefde

Deel 1 van *De vrouwen van Rozenhaag*-serie

Vertaald uit het Duits door Iris van der Blom

ISBN 978-90-492-0621-5

ISBN 978-94-023-2572-0 (e-book)

ISBN 978-90-528-6910-0 (audio)

NUR 302

Oorspronkelijke titel: *Die Frauen vom Rosenhag. Traum vom Neubeginn (Rosenhag 1)*

Vertaling: Iris van der Blom

Omslagontwerp: Bürosüd

Zetwerk: Mat-Zet b.v., Weesp

© 2025 by Penguin Verlag, a division of Penguin Random House Verlagsgruppe GmbH, München, Germany.

© 2025 Nederlandse vertaling Meulenhoff Boekery bv, Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining, AI training and similar technologies.

Karlskrona, 1 maart 1907

Ik kwam overeind in bed en keek uit het raam. Het eerste ochtendzonnetje viel de slaapkamer binnen en liet de zee en de hemel strakblauw oplichten.

Op een vissersboot die vlak bij de oever was afgemeerd zaten de meeuwen, vermoeid en klam van de nachtelijke kou. Ze wachtten op de vier mannen die elke dag tegen acht uur uitvoeren.

In een grote zwerm volgden de vogels de boot zodra die zich in beweging zette. Ze cirkelden eromheen, wetende dat een deel van de vangst voor hen zou overschieten. Door hen wist je altijd waar de vissers waren.

De gedachte aan de vissers en de meeuwen verdween toen ik Bjarne's handen op mijn heupen voelde. Warm waren ze en ruw van de lange tijd op zee, maar toch in staat vederlicht en teder over mijn huid te glijden.

In de afgelopen nacht waren we nauwelijks aan slaap toegekomen. Hoewel we een hele maand samen hadden gehad en er ook goed gebruik van hadden gemaakt, verlangden onze lichamen naar elkaar alsof het de eerste keer in lange tijd was. Zo was het altijd als Bjarne weg moest. Ik zou tijd genoeg hebben om uit te rusten als hij vertrokken was.

‘Nog een keer?’ vroeg hij plagerig, en zijn diepe, warme stem schoot als vuur door mijn ziel. In de komende weken zou ik die stem smartelijk missen.

Ik stak mijn hand uit naar zijn gezicht, streelde zijn wangen, raakte de eerste stoppels van zijn baard aan, de zachte boog van zijn lippen. Hij had er een gewoonte van gemaakt een baard te laten staan als hij op zee was. Enerzijds omdat de deining van de zee het lastig maakte om je te scheren zonder je te snijden. Anderzijds omdat het geluk zou brengen. Ik geloofde er niet in, maar de gebruiken van de zeelieden waren nu eenmaal een gesloten boek voor degenen die op het land achterbleven.

Ik glimlachte naar hem en ging schrijlings op hem zitten. Het dekbed gleed van mijn schouders en mijn tepels werden onmiddellijk hard in de koele lucht.

Hij kreunde en ik voelde zijn harde lid tegen mijn onderlichaam drukken. Net als elke andere keer dat ik met hem sliep, vroeg ik me af wanneer het zover zou zijn. Wanneer ik eindelijk een kind van hem zou krijgen. Deze keer misschien? Bij zijn terugkomst zou ik dan al een buikje kunnen hebben...

Hij gleed in me terwijl zijn handen me zachtjes aanmoedigden om hem te berijden. Maar ik wilde het nog even uitstellen, alsof ik hem zo kon vasthouden.

‘Zul je me missen, daar op zee?’ vroeg ik terwijl ik heel rustig op hem bleef zitten.

‘Ja!’ kreunde hij en hij duwde zijn onderlichaam tegen het mijne. ‘En hoe, mijn liefste!’

Mijn onderbuik pulseerde. Hoewel we onze begeerte in de afgelopen nacht keer op keer hadden gestild, werd dezelfde lust opnieuw geprikkeld.

‘En zul je nergens in een haven een ander meisje gaan zoeken?’ vervolgde ik.

‘Hoe zou ik dat kunnen?’ vroeg hij en hij liet zijn handen strelend langs mijn heupen omhoogglijden, waarna hij ze om mijn smalle taille legde. ‘Ik zal alleen mannen om me heen hebben! Mannen die naar aardolie stinken en in vier talen kunnen vloeken.’

‘En hoe zit het bij noodweer?’ Mijn verlangen werd bijna te sterk, toch wist ik me nog steeds in te houden.

‘Zelfs als we een haven moeten binnenlopen zal er voor mij niemand anders zijn!’ Hij richtte zich op, omhelsde mijn tengere lichaam met zijn sterke armen en legde zijn gezicht tegen mijn borsten. Hij wist dat het me wild maakte als zijn stoppelwangen over mijn huid wreven. ‘Kom,’ fluisterde hij zachtjes.

Nu gaf ik toe. We bewogen ons in een gelijkmatig ritme, als een schip op de golven.

Bjarne begroef zijn hoofd in mijn hals en vond trefzeker mijn gevoeligste plekje. Ik kon mijn hoogtepunt net zomin tegenhouden als ons afscheid. Kreunend zonk ik weg in zijn armen.

En hoewel hij nog bij me was, miste ik hem nu al.

1

Marlene

Een geluid deed me uit mijn slaap opschrikken. Het weldadige gevoel dat mijn droom in me had achtergelaten verdween bliksemsnel, alsof iemand een emmer water over me had leeggegooid. Onaangenaam hard drong het mijn gehoor binnen: een vreemd getingel gevolgd door *tak, tak, tak*, wat klonk als blikken voetstappen.

Het kwam me bekend voor, maar ik was te slaperig om het te kunnen benoemen. Ik deed mijn loodzware oogleden open. Het eerste ochtendlicht viel door het raam en tekende de contouren van de meubels af. Tegenover me stond een kledingkast met rotandeuren en naast de deur een wastafel met daarop een witte emailen kan en een enigszins gehavende waskom. Het bed waarin ik lag was een eenvoudig metalen ledikant; mijn kleren van de vorige dag hingen nog over de stoel die voor het bureautje bij het raam stond.

Het vertrek was veel minder ruim dan het huisje waar we hiervoor samen hadden gewoond. Ik was blij geweest dat Ove Malmström boven zijn kruidenierswinkel nog een kamer vrij had die hij mij had vergund. Ondanks alles wat er was voorgevallen.

Hoe laat zou het zijn? Drie uur? Vier? Mijn zakhorloge lag op het bureautje bij het raam, maar ik had geen zin om op te staan en erop te kijken.

In de kamer naast me bleven de geluiden klinken, luider zelfs, leek het. *Takketakketak – pring!*

Ik slaakte geïrriteerd een diepe zucht.

Zondag was na een lange week in de fabriek de dag waarop ik kon uitslapen. De klokken van de Admiraliteitskerk van Karlskrona riepen de gelovigen pas laat op voor de kerkdienst. De langere slaaptijd was meestal voldoende om de pijn in mijn lichaam te verlichten. In de fabriek kreeg je een kromme rug van het lange staan of belastte je je handen en armen te zwaar bij het aan elkaar schroeven van de metalen delen.

Mijn buurman leek de nacht niet te willen gebruiken om uit te rusten.

Waarom zat hij in vredesnaam om deze tijd... achter zijn schrijfmachine? Ja, precies, dat was het! Ik hoorde die geluiden elke ochtend als ik langs het administratiegebouw liep.

Eigenlijk had ik niet bijzonder veel belangstelling voor mijn huidige medebewoner. Als ik hem toevallig tegenkwam, groette ik en dat was alles. Ik had toch al niet veel vrije tijd. Als ik na een lange dag in de assemblage thuiskwam, had ik nog net tijd om iets te eten en mijn neus in een boek te steken. Soms deed ik zelfs dat niet eens, omdat mijn ogen brandden van de hele dag nauwkeurig kijken.

Maar de lampenfabriek verzekerde me van een inkomen en behoedde me er een groot deel van mijn tijd voor aan Bjarne te denken. Soms leidde mijn werk me zozeer af dat ik vergat wat er was gebeurd en de weg naar mijn vroegere thuis insloeg. Of dat ik me erop betrapte mezelf wijs te maken dat hij eens misschien toch weer voor de deur zou staan.

Het geratel hield aan en telkens weer rinkelde dat belletje. Ik rolde briesend met mijn ogen.

De vrouw die voorheen naast me woonde, had 's nachts nooit herrie gemaakt. Ze was verpleegster en had volgens Oves vrouw Siri een baan als particulier verpleegster aangenomen. De weinige keren dat ik haar was tegengekomen, had ze altijd een verpleegstersuniform gedragen.

Blijkbaar was haar aanstelling in het ziekenhuis nu beëindigd. Door mijn extra ploegendiensten van de afgelopen week had ik niet gemerkt dat ze was verhuisd.

Zou ik misschien toch aankloppen? De rustverstoorder vertellen wat ik ervan dacht?

Ik liet me weer in de kussens zakken. Ze roken naar de zeep waarmee ik me elke avond waste. Ik vond het onverdraaglijk om vuil in bed te stappen, vooral als mijn handen naar smeerolie stonken.

Bjarne was net zo geweest. Voordat hij na thuiskomst in mijn buurt kwam, nam hij altijd een bad. Soms bedreven we de liefde meteen nadat hij uit bad kwam, staande, hij nog vochtig van het badwater.

Ik weet niet waarom, maar opeens zag ik die ene ochtend van drie jaar geleden weer voor me, de laatste waarop ik Bjarne levend had gezien...

De ijzige maartlucht drong al gauw door mijn donkerblauwe wollen jurk en mijn jas heen toen we naar de kade liepen. Rillend trok ik de dikke,

okergele omslagdoek die Bjarne uit Rusland voor me had meegenomen strak om mijn schouders.

Mijn man leek niets van de kou te voelen. Hij droeg zijn donkerblauwe wollen jekker, een donkere broek en zijn kapiteinspet, die hij weleens schalks zijn 'kroon' noemde. Ondanks zijn veertig jaar maakte hij soms grappen alsof hij een jonge knaap was.

Maar nu leek hij daar evenmin als ik voor in de stemming te zijn.

Onder een laaghangend, grijs wolkendek klotste de zee donker en met schuimkoppen op de golven tegen de havenwerken van Karlskrona terwijl op de achtergrond de klok van de Admiraliteitskerk acht uur sloeg.

Bjarnes schip, de Solveig – een schoener die te midden van de moderne stoomschepen ouderwets aandeed – verhief zich majesteitelijk op haar lig-plaats. Ze had vroeger op open zee gevaren, had zelfs Kaap Hoorn gerond, maar werd nu als transportschip voor petroleum gebruikt. Een van de laatste die nog onder zeil voeren.

Petroleum was het zwarte bloed van de vooruitgang, zoals Bjarne het noemde. Het was nodig in de lampenfabriek, maar ook de Koninklijke Admiraliteit kreeg het geleverd. Sinds 1901 won Zweden zelf aardolie, maar niet voldoende om de gestegen behoefte van het hele land te dekken.

'Weet je hoe graag ik je hier zou willen houden?' vroeg ik. 'Ik zou zo graag willen dat je niet meer hoefde uit te varen.'

Bjarne kustte me en drukte me aan zijn borst.

Op zijn leeftijd had hij makkelijk een functie aan de wal kunnen bekleden. Maar ik wist hoe groot zijn liefde voor de zee was. Als er iets was waar ik jaloers op was, dan waren het de onpeilbaar diepe golven die hem telkens weer bij me vandaan droegen.

'Wordt het niet eens tijd dat de Solveig buiten dienst wordt gesteld?' vroeg ik terwijl ik me tegen hem aan vlijde.

Bjarne had me verteld dat er vanwege de verandering van eigenaar een man was langsgekomen die alle schepen die voor de rederij voeren had bekeken.

'Ze houdt het nog wel een poosje vol,' fluisterde hij in mijn haar, dat ik in een vlecht om mijn hoofd had gelegd. 'Maar misschien monster ik volgend jaar wel op een stoomschip aan.'

'Dat zou je alleen nog maar langer bij me vandaan houden.' Ik slaakte een zucht en keek op naar hem, wilde al zijn gelaatstrekken in me opzui-

gen: zijn ijsblauwe ogen, het littekentje bij zijn wenkbrauw, de ronding van zijn kin en de kuiltjes in zijn wangen.

‘Het spijt me dat ik je ertoe heb verleid met me te trouwen,’ zei hij lachend en hij kustte me.

‘Mij niet,’ antwoordde ik, ‘maar het is wel jouw schuld dat ik niet genoeg van je kan krijgen.’

‘Ooit zal ik voor altijd bij je zijn, dat beloof ik.’ Hij kustte me nog eenmaal hartstochtelijk en de oude, bekende angst nam bezit van me. Onder de zee liggen geen balken en al was Bjarne een ervaren kapitein, zijn schip was oud en de vracht die hij over de Oostzee vervoerde gevaarlijk.

‘Pas goed op jezelf,’ zei hij toen hij zich uit mijn omhelzing losmaakte. ‘Ik stuur je een telegram zodra ik in Riga ben aangekomen. En ik zal ervoor zorgen dat we daar niet langer blijven dan nodig is.’

Ik knikte en probeerde de tranen die kwamen opzetten te onderdrukken. Hij mocht me niet zien huilen, mocht geen bedrukt gezicht met zich meenemen op zijn wekenlange reis.

Bjarne draaide zich om. Toen ik mijn hoofd afwendde om vlug een traan uit mijn ooghoek te wissen, zag ik nog andere vrouwen die afscheid van hun man namen. Ze zouden allemaal blijven staan tot het schip achter de horizon verdwenen was. Ze zouden allemaal net als ik de komende weken bang zijn voor wat hun man kon overkomen.

‘Denk erom dat u weer heelhuids bij me terugkomt, kapitein Walsted!’ riep ik hem na, waarop hij nog eenmaal bleef staan en zich omdraaide.

Nu was er voor mij geen houden meer aan. Het kon me niet schelen of de andere vrouwen toekeken. Ik rende naar mijn man toe, sloeg mijn armen om zijn nek en gaf hem een laatste innige kus.

Achter ons klonk de scheepsbel. We zouden de tijd niet kunnen foppen. Maar dit ene moment wilde ik bewaren. Voor altijd...

Nee, zei ik bij mezelf toen ik de tranen in mijn ogen voelde schieten. *Nu niet*. Het verdriet mocht me niet alweer overweldigen.

Woedend liet ik me op het matras vallen. Het ledikant eronder kraakte in protest. Nog steeds werd er getikt in de kamer naast me. ‘Ga toch slapen!’ fluisterde ik de rustverstoorder korzelig toe, al kon hij me niet horen.

Toen draaide ik me om, ik trok de deken over mijn oren en zwoer dat ik hem de les zou lezen als ik hem de volgende dag zou tegenkomen.

2

Liv

‘Strakker!’ Mijn stem weerklonk door de kleedkamer.

Astrid deed wat ik vroeg en trok het koord van mijn korset nog iets strakker aan. De met baleinen verstevigde, roomkleurige stof voegde zich naar mijn taille als de omhelzing van een minnaar die gezworen had me nooit meer los te laten.

Achter me haalde Astrid snuivend adem. In tegenstelling tot Svenja, mijn vorige dienstmeisje, had ze niet bijster veel kracht in haar armen. Helaas had Svenja twee weken eerder ons huis verlaten om te gaan trouwen.

Ik bekeek mezelf in de hoge spiegel, die al heel wat generaties vrouwen uit deze familie bij hun ochtendtoilet had waargenomen. Het glas was aan de randen een beetje dof geworden en de kleine putti die op de hoeken van de lijst zaten, waren hier en daar verbleekt.

Omdat ik vrij tener was, hoefde ik weinig moeite te doen om de tailleomvang te krijgen die nu in de mode was. Maar voor een zandloperfiguur zou ik niet alleen mijn achterwerk moeten opvullen, ook voor mijn blouse had ik losse vulkussentjes om de ongewenste deukjes tussen mijn schouders en mijn borst te effenen en zo de duivenborst te vormen die het huidige ideaalbeeld van vrouwelijkheid vertegenwoordigde.

Bij de volgende ruk aan de koorden werd me de lucht uit de longen geperst. Kennelijk had Astrid toch nog wat kracht over.

‘Genoeg zo!’ riep ik vinniger dan ik bedoeld had. Ik reikte naar achteren en probeerde de koorden weer iets losser te krijgen. In elk geval om mijn borst, zodat ik beter kon ademen.

‘Neem me niet kwalijk, mevrouw.’ Astrid deinsde terug en boog haar hoofd. In de spiegel zag ik dat ze bloosde.

‘Al goed,’ zei ik en ik pakte de linten. Ik bond ze om mijn taille, strikte

ze en liet de loshangende uiteinden onder de rand van mijn korset verdwijnen. 'Haal de kussentjes en mijn onderrok maar.'

Astrid knikte en haastte zich naar de commode.

Een half uur later voelde ik me presentabel. Mijn bruine haar had ik tot een elegante wrong gedraaid en met zilveren spelden vastgezet. Op mijn gezicht zat een laagje poeder, op mijn wangen wat rouge en op mijn oogleden een beetje grijze oogschaduw, die ik met een licht verkoold houten staafje had aangebracht. Over mijn ondergoed droeg ik een rijkelijk met kant afgezette witte blouse en een donkergrijze rok, die de kleur van mijn ogen fraai deed uitkomen. Mijn kleding werd gecombineerd door bruine schoenen met een hakje en een broche bij mijn kraag. De blauwe steen fonkelde in een straaltje ochtendzon.

Het was het enige erfstuk van mijn moeder. Zelf had ze de broche van haar grootmoeder gekregen. Liefdevol liet ik mijn vinger langs de contouren van de gewelfde vassing glijden, die aan een bloemkelk deed denken. Voor mijn geestesoog verschenen beelden, herinneringen aan de tijd dat mijn moeder het middelpunt van mijn leven was. Tot die ene zomerdag alles stukmaakte...

Astrid haalde me uit mijn overpeinzingen. 'Hebt u nog iets nodig, mevrouw?' Ik was haar bijna vergeten.

'Nee, je kunt wel gaan,' zei ik en ik drong de herinneringen terug. 'Ik kan het verder alleen af.'

Toen ze weg was, draaide ik me om. Door de witte vitrages kon je het diepgroen van het park vermoeden. Een prachtige dag. Pinksteren. Normaal gesproken was dat een dag waarop de mensen samenkwamen, de kerk bezochten en aansluitend gingen wandelen. Maar Sten had me niet opgedragen om voor deze dag iets voor te bereiden.

Omdat ik niet wist of mijn man al op was, haastte ik me, want hij had er een hekel aan om aan het ontbijt op me te moeten wachten.

Ik liep over de zachte tapijten met hun prachtige dessins in de gang naar de trap, die met een sierlijke bocht naar de benedenverdieping leidde. Ons huis was behoorlijk groot, en behalve deze trap was er aan de achterkant nog een voor het huispersoneel. Die was steiler en niet zo weelderig, terwijl je over de treden die ik nu nam wel leek te zweven.

Bij de trap bleef ik even staan. De zware kristallen kroonluchter, die als

een grote druiventros aan het plafond hing, glansde nog in het schijnsel van de lampen, hoewel het zonlicht al door de hoge vensters binnenstroomde. De portretten tussen de landschappen aan de van beige-gouden behang voorziene wanden keken me zoals altijd koel en enigszins afwezig aan.

Stens ouders waren ons al een paar jaar eerder ontvallen. Olivia, zijn moeder, was een fragiele vrouw geweest, die ernstig onder migraine had geleden. Ik kon me haar nauwelijks meer herinneren. Ze stierf toen ze nog geen vijftig was. Haar hart was zomaar opgehouden met kloppen.

Mijn schoonvader Olof overleefde haar slechts vier jaar. Hij was niet veel ouder geweest dan zij, een man met een rood gezicht en vol vitaliteit. Ook hij stierf eigenlijk voor zijn tijd. Maar in de haven was een ongeluk gebeurd. Een kraan had een plotselinge zwaai gemaakt en hem geraakt. Hoewel er snel een arts bij was, had die hem niet meer kunnen redden.

De portretten van mijn schoonouders hingen hier sinds twee jaar aan de wand. Voor mij waren het de enige vertrouwde gezichten. De andere waren van verre voorouders, vrouwen en mannen in ouderwetse kleding en met deels vreemd aandoende kapsels.

Maar als ik zoals vandaag door zwaarmoedigheid werd bevangen, meende ik in elk van die ogenparen een verwijt te zien. Het verwijt dat ik niet voor het voortbestaan van deze familie zorgde.

De eetkamer was een van de mooiste vertrekken van het huis. Het in een warme bruintint gehouden parket werd door de dienstmeisjes glanzend schoongeboend. De wanden waren niet van behang voorzien, maar van echte muurschilderingen, die scènes uit het landleven voorstelden. Ze moesten inmiddels al bijna honderd jaar oud zijn.

Sten begon er telkens weer over dat hij het vertrek wilde laten renoveren. Moderniseren. Maar hij had het zo druk dat hij er niet aan toekwam. Daar was ik blij om, want ik hield van de oude villa in de Ronnebygatan. Als door een wonder had ze de grote stadsbrand van 1790 onbeschadigd overleefd. Met haar uitgestrekte tuin en de witte zuilen kwam de villa dicht in de buurt bij de voorstelling die ik als kind van een kasteel had. Zelfs Hugo Skantze, de eigenaar van de lampenfabriek, die een paar huizen verderop op nummer 5 woonde, benijdde ons erom.

Hier beneden was behalve ikzelf nog niemand aanwezig. Ik hoorde As-

trid gedempt met serviesgoed in de weer. Van buiten klonk gekwinkelaar van vogels door de ramen.

Ik liep naar de lange eettafel, die plaats aan acht personen bood. Op verzoek van Sten werd voor ons aan beide hoofdeinden gedekt, zodat we ver van elkaar zaten. Het boeket tussen ons in werd om de dag ververst. Momenteel bestond het uit roze rozen, witte bruidssluier, witte margrietten en donkerrode ranonkels. Vooral in de winter kostten die arrangementen een vermogen en meestal waren de dienstmeisjes en ik de enigen die ze zagen. Zelfs als Sten hier was, leek hij ze niet waar te nemen.

Er klonken voetstappen en even later kwam Sten binnen. Hij droeg een zandkleurig pak en een overhemd met een vadermoordenaar. In zijn blonde haar zat een keurige scheiding.

‘Goedemorgen, Liv.’

‘Goedemorgen,’ antwoordde ik en ik liep naar hem toe. Hij kustte me op mijn wang. ‘Heb je goed geslapen?’

‘Redelijk,’ antwoordde hij kortaf en hij liep naar zijn kant van de tafel.

Zijn aanraking werkte in me na. Ik rook zijn scheerwater en voelde een oud verlangen opkomen. Nam hij me toch maar weer in zijn armen om me hartstochtelijk te kussen, zoals hij vroeger deed! Ons huwelijk mocht dan gearrangeerd zijn geweest, er was toch een zekere hartstocht voor elkaar ontstaan.

Maar dat was toen hij nog hoop koesterde dat ik kinderen zou krijgen.

Nu, zeven jaar na onze bruiloft, sliepen we in aparte bedden. ‘Zodat ik je niet stoort als ik laat thuiskom,’ was Stens verklaring daarvoor geweest.

Ik ging op mijn plaats zitten en voelde daarbij de krapte van mijn korset nog meer dan anders. Vroeger had Sten me erom bewonderd dat ik de smalle taille van een jong meisje had. Het zou hem zijn opgevallen dat ik me speciaal voor hem mooi had gemaakt.

Nu richtte hij zijn blik meteen op de avondkrant, die gestreken naast zijn bord lag. Hij was de afgelopen nacht zo laat thuisgekomen dat hij die niet meer had kunnen lezen. Ik zag hem de laatste tijd eigenlijk alleen nog aan het ontbijt.

Astrid kwam opdienen. Bij de geur van de verse aardbeienjam liep het water me in de mond. Ruth, onze kokkin, had er een heel speciaal recept voor dat ze niemand verklapte – ook mij niet. Maar waarom zou ik als echtgenote van een fabrikant ook jam maken?

Ik schraapte mijn keel. Ik waagde het erop een wens kenbaar te maken. ‘Moet je vandaag de hele dag op kantoor blijven?’ zei ik. Sten werkte heus genoeg, en dat hij zich zelfs ’s zondags niet wat rust en verstrooiing gunde, vond ik een beetje zorgelijk.

‘Ik heb je toch gezegd dat ik het druk had?’ antwoordde Sten en hij bracht zijn koffiekopje naar zijn mond. ‘We hebben een grote opdracht uit Duitsland gekregen. In de huidige tijd is dat bijna een wonder!’

‘Maar zelfs in Duitsland vieren ze Pinksteren!’

De blik die hij me daarop toewierp deed me wensen dat ik mijn mond had gehouden.

Sten snoof en zette zijn kopje neer. ‘Liv,’ begon hij en iets in mijn binnenste verkrampde. Ik had een hekel aan zijn preken. En ik begreep ook niet waarom hij ze tegen mij afstak alsof ik een van zijn personeelsleden was. ‘Je weet hoeveel er van mijn succes afhangt. Dit alles hier’ – hij maakte een weids gebaar – ‘komt er niet vanzelf. Als eigenaar moet ik over elk aspect waken. Natuurlijk zijn dat dingen waar jij geen benul van hebt.’

Zijn woorden sneden in mijn ziel als de baleinen van het korset in mijn ribben. Als hij mijn vragen of verlangens vervelend begon te vinden, reageerde hij daar de laatste tijd steeds vaker op door mij als onwetend af te schilderen.

Een geluid trok mijn blik naar de deur. Astrid had haar hoofd om de hoek gestoken, waarschijnlijk om nog eens naar onze wensen te vragen. Toen ze mijn blik opving, trok ze zich vlug terug.

Sten leek haar niet te hebben opgemerkt. Terwijl zijn gezicht steeds roder werd, preekte hij door. ‘Het contract met de Duitsers is belangrijk, want het kan ertoe leiden dat we vervolgoopdrachten van dezelfde omvang krijgen. Jij als mijn echtgenote hebt de plicht me daarbij te ondersteunen en dat kun je het best doen door me met rust te laten en me niet telkens te weerspreken.’

Ik voelde duidelijk dat hij zichzelf naar een staat van razernij toe wilde werken. Mijn vraag was onschuldig geweest, maar werkte nu als een vonk op een vat dynamiet. Ik had hem niet weersproken en ook geen wensen geuit. Ik had hem niet gevraagd meer tijd met mij door te brengen. Toch leek hij mijn vraag zo te hebben opgevat en het was blijkbaar het laatste waar hij zin in had.

‘Je moet meer vriendinnen zoeken,’ vervolgde hij scherp. ‘Een taak. Of

een goed doel. Kijk eens naar Nanna Skantze! Ze heeft drie kinderen en daarnaast nog tijd voor liefdadigheid! Als je dan toch geen kinderen hebt, kun je je best op een andere manier nuttig maken voor de maatschappij!’

Met stuurse bewegingen vouwde hij de krant op, hij nam nog een slok uit zijn kopje en zei toen stijfjes: ‘Excuseer me.’ Daarna keerde hij me de rug toe en beende naar de deur.

Ik had het gevoel een klap in mijn gezicht te hebben gekregen.

Wat was er gebeurd? Vanwaar die felle uitval? Ik had toch alleen maar opgemerkt dat het Pinksteren was... Ook al was Sten geen fanatieke kerk-ganger, hij moest toch erkennen dat dit een bijzondere dag was? Een dag met misschien gasten, en anders voor onszelf.

In plaats daarvan had hij me het verwijt gemaakt dat ik hem van zijn werk afhield. Hij had me onze kinderloosheid verweten, me nutteloos genoemd...

Het leek of er zware stenen op mijn borst werden gestapeld. Ik voelde me zwak en machteloos, en bovenal was het zo... onbillijk.

We hadden zo vaak geprobeerd een kind te krijgen. Ik was door artsen onderzocht, die geen enkele medische afwijking hadden gevonden. En die vergelijking met Nanna... Zij en Hugo leken nog steeds even verliefd als op hun huwelijksdag. Was het dan een wonder dat ze zo veel kinderen hadden?

Trillend pakte ik mijn koffiekopje. De hete vloeistof gutste over mijn hand en over het tafellaken. De lichamelijke pijn was me welkom; kon die de pijn in mijn ziel maar verdoven.

3

Marlene

Met een krachtige ruk trok ik de deur van het schuurtje open. Ove sloeg hier zijn kisten en vaten op, maar ik mocht er van hem ook mijn fiets neerzetten. Vastgeketend aan een paal, veilig voor dieven, stond die daar in afwachting van mijn zondagse uitstapjes.

Het was een van de weinige gekoesterde bezittingen die ik aan mijn voormalige leven had overgehouden. Een klein stukje vrijheid.

Ik herinnerde me nog precies de dag waarop Bjarne me met zijn hand over mijn ogen had meegetroond naar buiten. Heel even had ik gedacht dat hij me een hond cadeau zou doen. Toen hij zijn hand had weggehaald zag ik de fiets: zwartgelakt, met glimmend gepoetste spaken en een zilverig glanzende bel.

Ik viel hem om zijn hals, kuste hem en vroeg toen: 'Waar heb je die vandaan? En hoe heb je hem voor me verborgen kunnen houden?' Ik was elke dag naar de houtschuur geweest, daar zou ik hem zeker hebben ontdekt.

'Uit Stockholm,' had hij geantwoord. 'Peer heeft hem voor me in bewaring gehouden.' Peer Martens was zijn bootsman, met wie hij al vele jaren had gevaren. 'Zo kun je altijd naar de haven rijden en hoeft je je mooie voetjes niet te vermoeien.'

'Eigenlijk vind ik het helemaal niet erg om te lopen,' had ik lachend geantwoord. Nadat ik hem nog eens had gekust was ik op het zadel gaan zitten.

Sindsdien leek er een eeuwigheid te zijn verstreken...

Meestal ging ik te voet naar de lampenfabriek, maar op mijn vrije zondagen fietste ik de stad door of juist de stad uit en genoot ik van de omgeving. Deze meidag leek voor zo'n tochtje geschikt.

De lucht op deze pinksterzondag in 1910 was mild en de zon al zo krachtig dat ik haar door mijn jasje heen kon voelen. Toen ik de fiets uit het

schuurtje had gehaald, maakte ik het voorpand van mijn zwarte wandelrok los, waarmee ik de rok in een mum van tijd had veranderd in een broek met wijde pijpen.

Een tinteling trok door mijn lichaam. Hoewel enkele adellijke dames openlijk rondliepen met dit soort beenbekleding, vond men dat in een stad als Karlskrona nog steeds onbetamelijk. Ik voelde me er echter vrijer in dan ooit. Bovendien kon mijn reputatie toch niet nog slechter worden.

Even later fietste ik de straat uit, niet naar de haven maar in de richting van het station. Ik wilde eerst de brug over naar Pantarholmen, een eiland in het noorden dat tot Karlskrona behoorde, en dan langs Blå Port naar het bos. In het bos groeide in deze tijd van het jaar al het een en ander aan bruikbaar: lievevrouwebedstro bij de vleet, leeuwentand voor een salade en hondsdrif, die ik voor een soepje kon gebruiken. Als ik geluk had, vond ik misschien nog een paar noten van de afgelopen winter. Eekhoorns legden grote voorraden aan maar waren vergeetachtig, zodat je ook in het voorjaar nog walnoten of hazelnoten kon vinden.

Maar eerst moest ik nog iets afhandelen.

Aan de noordelijke rand van de stad stond een rij huurkazernes, waarin niet alleen arbeiders waren ondergebracht. Er woonden ook mensen die het niet zo goed getroffen hadden. Ze sleepten zich met los werk door het leven en konden steeds maar net de maandhuur bij elkaar schrapen.

De kleine gestalte die ik even later in een trapportaal zag zitten was een van hen.

Ik was Ingrid Lasebrö een jaar eerder tegengekomen. Ze was rond de vijftig, haar kleren waren afgedragen en haar grijzende haar had ze onder een hoofddoek verborgen. Op een binnenplaats doorzocht ze het afval, en een man met grove handen en een bruit uiterlijk was haar te lijf gegaan. Ik had de vent flink op zijn nummer gezet en nam haar onder een spervuur van scheldwoorden mee daarvandaan.

‘Je had je er niet mee moeten bemoeien,’ zei Ingrid. ‘Ik ben het gewend dat ze me nergens willen hebben.’

Ik schudde mijn hoofd. ‘Het is al goed. Het zijn maar woorden.’ Ze had me aangekeken en ik zag wat haar ertoe had gedreven het afval te doorzoeken. Honger.

Ze mocht dan een dak boven het hoofd hebben – een klein woninkje, vergeven van schimmel, in een van onze oudste wijken –, maar het geld

dat ze verdiende was soms niet toereikend om brood te kopen.

Het deel van mijn proviand dat ik haar toen toestopte was weliswaar slechts een druppel op een gloeiende plaat, maar Ingrid had me met stralende ogen bedankt.

‘Vrolijk Pinksteren, Ingrid!’ riep ik en ik stopte voor haar. ‘Heb je zin in een uitstapje?’

Ik wist wel dat ze niet mee zou komen, al helemaal niet op de bagagedrager van mijn fiets.

Ingrid schoot in de lach. Zoals altijd droeg ze een sleetse donkergroene jas, bruine handschoenen zonder vingers en schoenen die iets te groot voor haar voeten leken.

De zonnestralen leken haar goed te doen. Ze zag er gezonder uit dan anders.

‘Voor jou ook vrolijk Pinksteren! Maar je maakt vast een grapje, Marlene!’ Er verscheen een brede glimlach op haar gezicht, dat gegroefd en gerimpeld was; sporen van een leven dat haar maar zelden goedgezind was geweest. ‘We zouden met fiets en al in de greppel kieperen!’

‘Niet als ik rij!’

Ze schudde haar hoofd. ‘Je weet wat mijn botten daarvan zouden denken. Kom, ga even zitten. Of heb je haast?’

Ik zei van niet, zette de fiets tegen de muur van het pand en ging op de trap zitten. De gebouwen rondom zagen er eenvoudig, bijna armoedig uit. Veel ervan hadden scheuren in de gevel. Van sommige bladderde de verf af. Hier en daar was het pleisterwerk beschadigd. Door openstaande ramen kwam een muffe geur naar buiten.

‘Ik heb wat voor je.’ Ik haalde twee appels en een in papier gewikkelde boterham uit mijn tas. ‘Met de hartelijke groeten van Siri Malmström.’

‘Zei ze dat?’ Ingrid trok weifelend haar wenkbrauwen op. Ze wist natuurlijk dat niemand in de stad zich voor haar interesseerde.

‘Nee,’ gaf ik toe. ‘Maar ik heb al ontbeten.’

‘En wat eet je dan straks in het bos?’ Ingrid klonk bijna pijnlijk aangedaan.

‘Kruiden, bessen... Ik vind altijd wel wat.’ Ik stootte haar aan. ‘Ik breng graag iets voor je mee.’

‘Ik zou geen nee zeggen tegen noten.’

‘Die krijg je,’ beloofde ik haar.

Ingrid liet de appels en de boterham in haar jaszak glijden. ‘Weet je eigenlijk wel dat ik je benijd?’ vroeg ze.

Ik durfde niet te vragen waarom, want het antwoord was overduidelijk. Ik had een gevulde maag en werk en hoefde niet bang te zijn dat ik het dak boven mijn hoofd zou kwijtraken. Ingrid daarentegen was ervan afhankelijk dat een oogje werd toegeknepen als ze een appel van een boom plukte of door het afval van een kruidenierswinkel heen ging. En dat ze mocht werken bij de wasserij, ook als ze dagenlang niet was komen opdagen.

‘Je bent nog jong,’ zei ze, ‘en je bent erin geslaagd op je pootjes terecht te komen ondanks alles wat er is gebeurd. Net een kat.’ Ze gaf me een por.

Ik probeerde te glimlachen, ondanks de steen die op mijn ziel lag. De afgelopen jaren waren harde jaren geweest, vol verdriet en sombere momenten. Ik was een verstotene geworden, hoewel ik niets te maken had met wat er op Bjarnes schip was gebeurd. Maar Ingrid had gelijk: ik was weer opgekrabbeld. En al voelde ik me met mijn achtentwintig jaar soms oud, ik had nog vele jaren voor me.

‘Ik heb geluk gehad,’ antwoordde ik.

‘Nee, niet alleen geluk,’ zei Ingrid. Ze pakte mijn hand en kneep er zachtjes in. ‘Je bent sterk en kunt werken. Ik wou dat mijn handen er beter aan toe waren, zodat ik niet voor alleen maar de huur van dat krot hoefde te werken.’

Ik keek naar Ingrids vingers, die opgezet waren van de reuma. Op sommige dagen kon ze ze vrij goed bewegen, maar door het zware werk in de wasserij werd de pijn erger. Als ze probeerde die te negeren leidde dat er vaak toe dat ze haar handen helemaal niet meer kon bewegen en daarom niet naar haar werk kon gaan. Dat waren de dagen van honger, waarop ze op zoek moest gaan naar iets eetbaars.

‘Ooit droomde ik ervan kokkin te worden,’ vervolgde ze. ‘Was Ulf er nog maar...’ Haar stem stakte en in haar ogen verscheen een droevige blik.

Ik sloeg mijn arm meelevend om haar schouders en besepte dat ik makkelijk in een situatie als die van Ingrid had kunnen belanden. Stel dat alles veel later was gebeurd? Als ik niet langer de mogelijkheid had gehad om zelf te gaan werken?

Ingrids stem haalde me uit mijn gedachten. ‘Maar er is niks aan te doen, hè?’ vroeg ze. ‘Wat gebeurd is, kan niet meer worden teruggedraaid. De dood is geen koopman met wie je kunt marchanderen.’

Opeens zat er een dikke brok in mijn keel.

‘Maar ik heb jou, jij kijkt naar me om,’ voegde Ingrid eraan toe. ‘Dat is heel wat meer dan andere mensen uit de stad doen.’

‘Ik wou dat ik nog meer voor je kon betekenen.’ Het was niet voor het eerst dat ik overwoog haar mee te nemen naar de lampenfabriek. Omdat er veel jonge vrouwelijke personeelsleden trouwden en daarom ontslag namen, waren er altijd wel lege plekken aan de werkbanken die bezet moesten worden.

Ingrid leek mijn gedachten te raden, want ze zei opeens: ‘Voor die lampen zijn mijn vingers te stijf. En niemand zal me daar voor de keuken aannemen.’ Ze wees naar haar kleren en schudde haar hoofd. ‘Nee, laat maar. Je doet al genoeg. We kennen elkaar immers nauwelijks.’

Dat was niet waar en Ingrid wist het. We kenden elkaar inmiddels goed genoeg.

De kerkklok luidde. Ingrid stond moeizaam op van de traptree. Het werd tijd voor de pinksterdienst.

Vroeger zou ik ook zijn gegaan, alleen al om te bidden voor het behoud van Bjarne, maar ik wist inmiddels dat de andere zeemansvrouwen zo’n kerkbezoek voor mij tot een hel zouden maken.

4

Liv

De schimmel liep in een rustig drafje voor de koets, waarvan het opgewreven metalen beslag glinsterde in de zon.

Nu de lente doorzette, zag alles er veel vriendelijker en lieflijker uit. De bomen en de weiden werden groen, al was daar hier maar weinig van te zien.

Oorspronkelijk was Karlskrona enkel een marinebasis, maar vervolgens hadden steeds meer mensen zich op de omliggende eilanden gevestigd en de stad gemaakt tot wat ze vandaag was. Veel branden hadden het aanzicht van de stad veranderd. Inmiddels trof je er slechts hier en daar gebouwen aan die ouder dan tweehonderd jaar waren. De grote vesting voor de stad behoorde daartoe, evenals de oude kerken.

Om deze tijd waren er veel kerkgangers op straat, maar die verwaardigden me nauwelijks een blik. Ik hield de teugels stevig vast, net als toen ik destijds voor een van de dominees bij wie ik inwoonde met de wagen de stad in moest, en ik voelde me voor het eerst sinds lange tijd vrij.

Als koolzuurbelletjes in een glas met priklimonade steeg de vreugde in me op en bij de gedachte dat Sten niet wist wat ik deed, moest ik zachtjes lachen. Als hij dit had geweten, was hij vast ontploft! Het paste de echtgenote van een stadsbestuurder niet om zelf een koets te menen. En toch was dat nu net waar ik na ons gesprek van die ochtend zin in had gekregen.

Zijn woorden hadden nog lang in me nagedreund. Normaal zouden ze ervoor hebben gezorgd dat ik me nu huilend in mijn salon zat af te vragen wat ik toch verkeerd deed. Waarom Sten niet meer gelukkig met me was. En dat had ik aanvankelijk ook gedaan. Maar toen... Ik weet niet wat me bezielde had.

Ik zag mijn moeder weer voor me, die jarenlang vergeefs had gewacht op het moment dat de man wiens kind ze had gebaard haar eindelijk ter-

zijde zou staan. Ze had haar geluk volledig afhankelijk gemaakt van hoe hij haar bejegende. En was uiteindelijk aan zijn afwijzende houding te gronde gegaan.

Opeens was tot me doorgedrongen dat ik feitelijk niet veel van haar verschilde. Ik kleepte me voor Sten, kapte mijn haar voor hem, probeerde hem te plezieren. En het enige wat hij zag, was een vrouw die hem geen nageslacht schonk.

De woede die me vervolgens overviel was anders geweest dan ooit tevoren. In plaats van te blijven zwelgen in zelfmedelijden was ik naar mijn kamer gelopen en had mijn bruine wandelrok tevoorschijn gehaald met daarbij een kort bruin jasje met brede revers en pofmouwen, waarin ik me goed kon bewegen. Als Sten er met Pinksteren niet met me op uit wilde gaan, zou ik dat wel alleen doen!

Astrid, die juist het tafellaken met de koffievlek wegbracht, keek me verbaasd aan toen ik de trap af kwam en haar verzocht de staljongen opdracht te geven het paard voor de *surrey* te spannen.

‘Moet hij u rijden?’ vroeg ze. ‘Meneer heeft de koetsier laten weten...’

‘Niet nodig, ik men zelf.’

Astrids mond was opengevallen.

‘Je kunt trouwens vandaag wel iets vroeger weggaan,’ had ik eraan toegevoegd. ‘Ik blijf de hele dag weg.’

Het meisje bedankte me en liep haastig door. Even later stond de koets klaar en Martin, de staljongen die onze paarden verzorgde, was niet weinig verbaasd toen ik op de bok klom, de teugels greep en het paard liet vertrekken.

Even schoot het door me heen dat hij mijn man zou kunnen vertellen wat ik had gedaan. Maar was het wel zo verkeerd? Sten had me ertoe aangespoord een bezigheid te zoeken. Met de koets rijden was er een.

Toen ik de *surrey* door de poort stuurde, zag ik Nanna Skantze, die haar drie kinderen voor zich uit joeg, gevolgd door haar echtgenoot. Ze waren kennelijk onderweg naar de pinksterdienst in de Frederikskerk.

Die twee vormden een aantrekkelijk stel. Nanna was een kop groter dan hij, had rood haar en het slanke figuur van een Griekse godin. Hugo had donker haar en een baard, was enigszins gedrongen gebouwd, maar had een energieke manier van lopen.

Sten en Hugo waren beiden succesvolle zakenlui wier vriendschap

hoofdzakelijk gebaseerd was op petroleum. De een leverde wat de ander nodig had en omgekeerd.

Maar de tijden waren aan het veranderen.

Al geruime tijd zette Hugo Skantze zich ervoor in de stad steeds meer op elektriciteit over te laten gaan. Hij zou daardoor weliswaar steeds minder petroleumlampen verkopen, maar zoals ik van Nanna wist, was hij bezig om over te schakelen op de productie van elektrische lampen.

Stens vriendschap met Hugo bracht met zich mee dat ik bevriend raakte met Nanna. We spraken af voor de thee en zo nu en dan voor een etentje. Ik benijdde haar om haar kinderen en om haar relatie met haar man. Je kon zo zien dat Hugo dolverliefd op haar was. Heimelijk wenste ik dat Sten en ik ook weer zo'n stel konden zijn.

Toen ik langs hen heen reed wuifde ik naar Nanna, die me enigszins verbluft aankeek. Ik groette Hugo en wenste hun allen een mooie zondag. Vervolgens spoorde ik de schimmel aan, ongeacht wat ze ervan zouden vinden.

Ik kwam nu in een deel van de stad waar je de moderne tijd niet meer kon negeren. Hoewel het zondag was, rookten de schoorstenen van een aantal fabrieken en voeren kolenschuiten de Sont op. Ook kerkklokken en feestdagen konden de industrie niet tot staan brengen.

Ik reed verder, steeds verder, naar het groen dat achter Pantarholmen wachtte. Bijna kon ik het gras al ruiken, dat inmiddels lang genoeg was om gemaaid te worden. Ik zou een hele dag rondrijden en me even vrij voelen als toen ik met mijn moeder van de ene pastorie naar de andere trok. In die tijd had niemand op me gelet, niemand gevraagd waar ik naartoe ging. Ik was zomaar een meisje dat in haar fantasie mocht leven.

Daar schoot opeens iets uit het struikgewas. Ik wist niet eens wat het was, zag alleen heel even een bruine vacht oplichten.

De oude schimmel, die anders altijd zo braaf was en niet eens opschrok van een knal hier of daar, hinnikte, steigerde voor zover zijn tuig het toeliet en rende ervandoor.

Ik werd naar achteren geworpen en was bijna van de zitting gevallen, maar wist mijn evenwicht te hervinden en kwam weer overeind. In paniek greep ik de teugels terwijl de koets voortraasde alsof we voor iets gevaarlijks op de vlucht waren.